

Síly a tendence

Mám za to, že je zapotřebí obzvláštní obezřelosti při rozhodování o tom, jak pojmem (jaký příslušný myšlenkový model konstruujeme resp. a stanovíme) tzv. síly či spíše tendence apod. při zkoumání povahy událostného dění. Když se třeba ve fyzice mluví o „silách“, má se na mysli gravitace, elektromagnetismus, v járu atomů pak slabá síla a silná síla – ale kde se taková síla bere, v čem je její zdroj, zda působí i tehdy a tam, kde není vůbec na co působit, to se neřeší. (Tak např. je otázka, zda třeba gravitace „působí“ či jen „jest“ i tam, kde žádná hmota není, tedy ve vakuu, a nemůže být půřoto považována za „vlastnost“ prázdná, vakua; atd.) S velkým zpožděním se začalo mluvit (spíše než přemýšlet) o tom, že na jedné straně můžeme pozorovat tendenci k zvyšování komplexity (složitosti), mládnutí či omlazování, vzniku nového a nebývalého, a zase na druhé straně tendenci k úpadku komplexity, k rozpadu či rozkladu různého typu, k opotřebování, „stárnutí“ (a s tím i se stoupajícím nárokem či potřebou obnovování, opravování, nápravy). V tomto druhém případě se ukazuje význam času a časovosti: stárnutí a rozklad musíme připisovat nedostatečné schopnosti obnovovat a napravovat, ale samu tuto schopnost musíme nějak předpokládat všude tam, kde dochází k vzniku nového, „znovění“, k počátku a pokračování něčeho nového, co nelze odvozovat z toho, co už tu nějak bylo, tedy z ničeho již uskutečněného. (Tím ovšem jsme upozorněni na rozdíl mezi silou a schopností na jedné straně, a mezi schopností užít síly, aplikovat sílu – a eventuálně „možností“ takové aplikace. Mohli bychom případně o nevyužitě či neuplatněné síle mluvit jako o „možné“ – ale co je to „možnost“? Možnost nepochybně není sama žádnou „silou“, ale můžeme jí rozumět jako tendenci? Asi nikoliv; tendence k uskutečnění není přece součástí ani složkou „možnosti“, ale musí mít svůj vlastní zdroj. Zejména však možnost nemůže být všeobecně považována za součást skutečnosti – i když se součástí „budosti“ může někdy stávat – a jak se to vlastně děje?)

(Písek, 180822-1.)